

Tot het gebied behoren de beboste delen van de stuwwal tussen Bennekom en de uiterwaarden van de Rijn. Van noord naar zuid worden de bosgebieden Oostereng en de Wageningse berg onderscheiden. Het gebied kent een lange historie; al zo'n 5000-3500 jaar geleden werd het gebied door mensen gebruikt. Hoewel de mens in het gebied op allerlei wijze in het gebied actief is geweest (leemwinning, arboretum, landgoed, bosbouw), is het landgebruik in de afgelopen eeuwen bos gebleven. Aan de oostzijde grenst het bos aan een beekdal. Aan de westzijde is er een overgang naar het agrarische gebied. De abrupte overgang naar de uiterwaarden aan de zuidzijde van het bos is waarschijnlijk het meest bekende en spectaculaire deel van het gebied; vanaf hier is er een uitzicht over de Neder-Rijn en de Betuwe.

Van alle soortgroepen waar het bos het specifieke leefgebied vormt, zijn paddenstoelen voor de meeste mensen de meest opvallende verschijning. De variatie in soorten is enorm. Naar schatting meer dan 5.000 soorten paddenstoelen kom in Nederland voor. Hiervan zijn er 325 gezien in het gebied. Het op naam brengen van paddenstoelen is minder eenvoudig dan het lijkt, vooral bij minder opvallende soorten is vaak microscopisch onderzoek van de sporen doorslaggevend. Er zijn maar liefst 15 soorten paddenstoelen waargenomen die worden bedreigd in hun voortbestaan (Rode Lijst). Verzuring, vermesting en verdroging zijn belangrijke oorzaken van de achteruitgang. De Korrelige hertentruffel is zo'n zeldzame soort. Ze groeien echter ondergronds zodat de soort mogelijk algemener is dan wordt aangenomen.

De mogelijke soortenrijkdom in bos wordt bepaald door (de afwisseling) in bostypen, de aanwezigheid van dood hout, rust en dergelijke. De meeste te verwachten soorten van loofbossen en naaldhoutbossen zijn in het gebied aangetroffen; vinken, mezensoorten, spechtensoorten, boomklever, boomkruiper etc. Ook roofvogelsoorten als havik, buizerd en wespandief zijn er waargenomen.

Bij bossen horen zoogdiersoorten als eekhoorn, rosse woelmuis, das, vos en ree. Al deze soorten zijn er waargenomen. Ook de wat zeldzamere boomarter komt in het gebied voor. De aanwezigheid van de soort is helaas vooral vastgesteld aan de hand van aangereden dieren. Bijzonder is de verspreide aanwezigheid van de wezel. Deze kleine materachtige is niet zozeer gebonden aan aaneengesloten bossen, maar eerder aan kleinschalig cultuurlandschap. De waarnemingen zijn dan ook afkomstig van de flanken van het bos.

Bij vleermuizen is onderscheid te maken in soorten die vooral in boomholtes, achter schors en dergelijke verblijven en soorten die overdag in bebouwing wegkruipen. Echte bossoorten zijn rosse vleermuis, watervleermuis, franjestaart en baardvleermuis. De aanwezigheid van deze soorten is vooral bekend van tellingen in een winterverblijfplaats. Het bos vormt echter ook jachtgebied voor soorten die afkomstig zijn van de bebouwde kom van Wageningen, zoals de laatvlieger. Door de verschillende functies, jachtgebied, verblijfplaatsen in boomholtes en een winterverblijfplaats is het een soortenrijk gebied als het gaat om vleermuizen.

Ringslang (foto: 123RF.com)

Er is beperkte mate oppervlaktewater in het gebied aanwezig maar enkele kleine vijvers in het Belmonte arboretum zijn geschikt voorplantingswater voor de zeldzame kamsalamander. Ondanks de geringe hoeveelheid voorplantingshabitat doet de kamsalamander het goed op de Wageningse berg. In het zelfde water worden ook veel algemenere kleine watersalamanders gevonden. De Alpenwatersalamander is in een kleine vijver ten noorden van de N225 gezien en waarschijnlijk uitgezet. De soort stelt aan het voortplantingswater geen hoge eisen en redt zich prima in bosrijke, zandige leemgronden. Een deel van de Korten Burschebeek valt binnen de begrenzing van het gebied. Hier zijn algemene vissoorten waargenomen, waaronder de riviergrondel, die graag in stromend water met zandige bodems leeft.

De zuidelijke rand van de Wageningse berg is het leefgebied voor de ringslang vanwege de ligging op de overgang tussen hoge, droge en zonnige hellingen en het waterrijke uiterwaardengebied. Ook het bos zelf vormt leefgebied voor de soort, de verschillende functies (overwintering, ei-leg, jacht) zijn in verschillende perioden van het jaar in gebruik. In het bos zijn slechts in beperkte mate open vlaktes met schrale begroeiing aanwezig. De verspreiding van de zandhagedis laat zien waar deze omstandigheden aanwezig zijn. De hazelworm is minder gebonden aan specifieke omstandigheden. Deze pootloze hagedissensoort (dus geen worm of slang) wordt dan ook verspreid in het bos gezien, vaak opwarmend op of langs een wandelpad.

De ongewervelden is de grootste soortgroep als het gaat om aantallen waargenomen soorten (609 soorten!). Met name de variatie in nachtvlinders is erg groot. Maar ook dagvlinders en bijen zijn rijk vertegenwoordigd. Er zijn enkele zeldzame soorten ontdekt in het gebied, met name in het Arboretum Belmonte. De Rode koekoekshommel bijvoorbeeld. De soort besteed (net als de koekoek) de verzorging van de jongen uit aan andere hommelse soorten. De zeldzame Bruine rouwbij is ook een nestparasiet. De eikenpage is een echte bossoort. Deze mooie blauwe vlindersoort leidt verborgen bestaan in de toppen van eiken en komt slechts incidenteel omlaag. Desondanks zijn er veel waarnemingen bekend van deze soort op de Wageningse berg. Aan de randen van de Wageningse berg zijn de typische eitjes van de zeldzame sleedoornpage waargenomen.

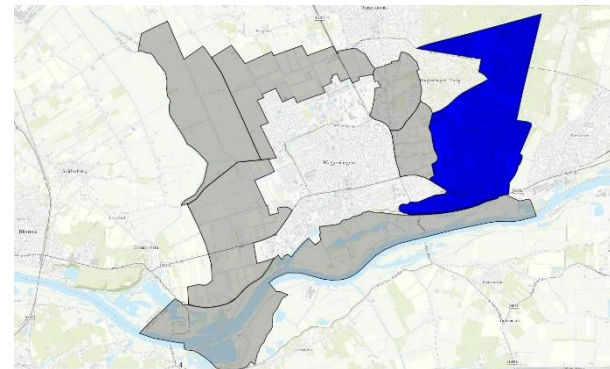
De vaatplanten dragen ook in hoge mate bij aan de soortenrijkdom van het gebied. Ook hier vormt het Arboretum Belmonte een belangrijk gebied als het gaat om de bijzondere soorten. Veel van de bijzondere soorten zijn soorten die in verruigde en voedselarme akkerranden voorkomen en zodoende steeds zeldzamer worden.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte:	577 ha
Bodem:	Holtpodzol (grof zand)
Water:	9 meter onder maaiveld
Type landschap	Bos op stuwwal

Uitzicht op beekdal van de Korten Burschebeek vanuit het bos

Top karakteristieke soorten (totaal aantal waargenomen soorten NDFF: 1.863)

Vogels (119 waargenomen soorten, Rode Lijst 25) (in licht aangegeven soorten zijn waarschijnlijk vanaf het gebied ingevoerd, maar komen voor in de uiterwaarden)	Vleermuizen (10 waargenomen soorten, Rode Lijst 2)	Zoogdieren (15 waargenomen soorten, Rode Lijst 2)
Blauwe Kiekendief, Boerenzwaluw, Bontbekplevier, Boomvalk, Graspieper, Grauwe Vliegenvanger, Grote Lijster, Huismus, Huiswaluw, Keep, Kramsvogel, Kwartelkoning, Matkop, Raaf, Ransuil, Slobeend, Smient, Spotvogel, Torenavalk, Tureluur, Veldleeuwerik, Visdief, Wielewaal, Wulp, Zwarte Mees	Rosse vleermuis, Laatvlieger Baardvleermuis / Brandts vleermuis, Franjestaart Gew. dwergvleermuis, Gew. grootoorvleermuis Gewone/Kleine dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Watervleermuis	Boommarter, Wezel Bunzing, Das, Eekhoorn, Egel, Konijn Gewone/Tweekleurige bosspitsmuis, Huismuis (soort onbekend), Mol Ree, Rosse woelmuis, Vos
Amfibieën (7 waargenomen soorten, Rode Lijst 1)	Reptielen (3 waargenomen soorten, Rode Lijst 2)	Vissen (4 waargenomen soorten, Rode lijst 0)
Kamsalamander, Kleine watersalamander, Poelkikker, Alpenwatersalamander, Bruine kikker, Gewone pad	Ringslang, Zandhagedis, Hazelworm	Tiendornige stekelbaars, Snoek, Riviergrondel, Driedornige stekelbaars
Ongewervelden (609 waargenomen soorten, Rode Lijst 6)	Vaatplanten (600 waargenomen soorten, Rode Lijst 24)	Overige (496 waargenomen soorten, Rode Lijst 19)
Rode koekoekshommel, Bruine rouwbij, Bruin blauwtje, Grote vos, Sleedoornpage, Bruine vuurvlieder	Akkerandoorn, Akkerleeuwenbek, Amandelwolfsmelk, Beemdkroon, Bleekgele hennepnetel, Bosaardbei, Dubbeloof, Echte guldenroede, Fraai hertshooi, Franse silene, Gewone agrimonie, Kamgras, Kartuizer anjer, Korenbloem, Moeslook, Rapunzelklokje, Slofhak, Steenanjer, Torenkruid, Valse kamille, Waterdriblad, Welriekende agrimonie	Lipschaduwmos, Gewoon schorsmos, Beukenvlekje, Gerimpeld gaffeltandmos, Bittere boleet, Donkerlila gordijnzwam, Geel nestzwammetje, Gele stekelzwam, Gewone wolvezelkop, Gesteelde lakzwam, Grote voorjaarsbekerzwam, Holsteekluifzwam, Kleine bloedsteelmycena, Korrelige hertentruffel, Ongesteelde krulzoom, Pagemantel, Spechtinktzwam, Stersporige trechterzwam, Zilversteelzwavelkop

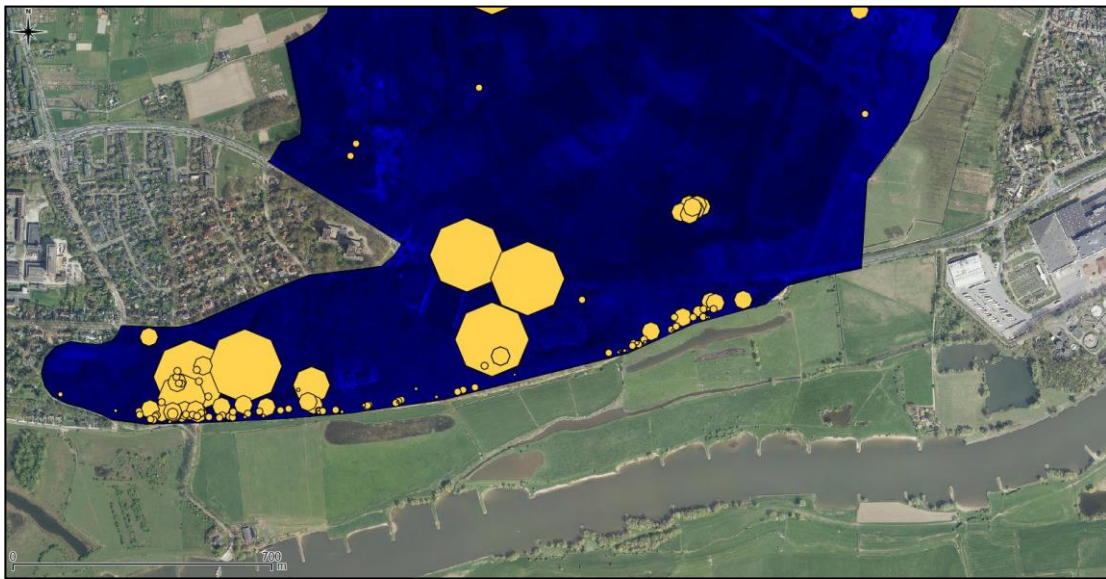
Stand van zake

- Het aantal waarnemingen uit het gebied in de database van de NDFF is enorm. Er is specialistische kennis aanwezig van veel soortgroepen, waardoor er een goed beeld ontstaat van de soorten die er voorkomen. Van de soortgroepen die voor wat betreft hun aantal verschillende soorten een grote bijdrage leveren aan de biodiversiteit (bijen, dagvlinders, nachtvlinders, vaatplanten, paddenstoelen) staan veel soorten onder druk vanwege veranderende milieumomstandigheden. Het betreft veelal factoren die op grote schaal spelen, zoals de verzuring van de bodem, waardoor waardevolle elementen uitspoelen. Maar ook de verrijking met meststoffen die er voor zorgen dat sommige soorten floreren ten koste van andere.

Natuurkwaliteit

- De natuurkwaliteit in het gebied wordt bepaald door de overgangen van bos naar een beekdal, agrarisch buitengebied en de uiterwaarden van de Nederrijn. Deze overgangen zijn bepalend voor het voortbestaan van sommige soorten, omdat die voor verschillende functies (voortplanting, voedsel, overwintering enz.) verschillende typen gebieden gebruiken. Een voorbeeld is de das die zijn burcht verscholen in de bossen heeft, maar regenwormen zoekt in de grasrijke beekdalen of maiskolven steelt uit de aangrenzende akkers. De wespdiel broedt in het bos, maar zoekt zijn voedsel in het halfopen landschap. Ringslangen jagen op amfibieën in de uiterwaarden, maar overwinteren in het bos.
- De variatie in het gebied is deels door de mens gecreëerd. Het arboretum is bedoeld als voorbeeld van boomsoorten. Door het beheer en onderhoud ontstaan er voor soorten omstandigheden die lijken op het extensieve agrarische beheer van weleer.

Hotspots

Waarnemingen van ringslangen in de periode 2014-2019 (bron:NDFF)

Een hotspot als het gaat om waargenomen soorten is de zuidgrens van de Wageningse berg. Dit is het gebied waar de meeste waarnemingen van ringslangen worden gedaan (zie kaartje links).

Behalve de ringslang zijn hier ook de meeste overige bijzondere soorten gezien, zoals de kamsalamander.

Er komen veel mensen met interesse voor de natuur naar dit deel van het gebied. Onder de bezoekers zijn mensen met vaak hele gespecialiseerde kennis. Mede hierdoor worden er veel verschillende soorten gemeld.

Ontwikkelmogelijkheden

- Vrijwel het gehele gebied valt onder het beschermingsregime van de Wet natuurbescherming ten aanzien van gebiedenbescherming (Natura 2000). Daarnaast geldt de planologische bescherming van het Gelders Natuurnetwerk. Dit betekent dat ontwikkelingen in het gebied getoetst moeten worden op negatieve ecologische effecten. De rol van de gemeente daarbinnen is beperkt. Het bevoegd gezag in deze is de provincie Gelderland. Wel heeft de gemeente enkele gronden in bezit, waar zij verantwoordelijk is voor het beheer.
- Voor een groot deel van het gebied geldt dat het beheer afgestemd is op de functie natuur en/of dat een natuurbeherende organisatie eigenaar is. Enkele landbouwpercelen aan de randen van het gebied kennen geen natuurgericht beheer en maken geen deel uit van Natura 2000 of Gelders Natuurnetwerk. Toch hebben deze gebieden een functie voor soorten uit het bos. De voedselvoorziening voor bossoorten zoals dassen, reeën, vossen en vogels kan verbeterd worden door wildakkers aan te leggen of stroken grond tijdelijk onbeheerd te laten, oogstresten te laten liggen of grondbewerking uit te stellen.

Uitgelicht: Verlagen snelheid vermindert de kans op aanrijdingen met wild

Het verlagen van de maximum snelheid van 80 kilometer per uur naar 60 verlaagt de kans op aanrijdingen met wild. In de bosgebieden op de Veluwe bijvoorbeeld is het verlagen van de snelheid een noodzaak, omdat afgezien van het dierenleed ook schade aan voertuigen aanzienlijk kan zijn.

Langs de Ritzema bosweg (de N225 ter hoogte van de Wageningse berg) vinden veel aanrijdingen met zoogdieren plaats. Met name voor de boommarter is het met 6 geregistreerde waarnemingen een "hotspot" als het gaat om verkeersslachtoffers. Maar ook egels en eekhoorns wordt gemeld. Speciale voorzieningen zoals faunatunnels kunnen schade deels voorkomen, maar voor marterachtigen geldt dat deze vaak via de boomkroon passeren of via de grond. Omdat ze goede klimmers zijn laten ze zich minder goed door een tunnel leiden.

